

Ortaokul Türkçe Derslerinde İşlenen Müstakil Dinleme Metinlerine Yönelik Öğretmen Uygulamalarının Değerlendirilmesi*

Ceyda ÇAYLI¹, Ali GÖÇER²

Geliş Tarihi: 03.05.2016

Kabul Ediliş Tarihi: 31.10.2016

ÖZ

Bu araştırmada ortaokul Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki müstakil dinleme metinlerine yönelik öğretmen uygulamalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda; Kayseri merkez ve merkez ilçelerde görev yapan 25 Türkçe öğretmenine görüşme formu uygulanmış, bu çalışma evreni içerisinden seçilen 3 öğretmen 21 ders saatinde ve 7 farklı sınıfta gözlenmiştir. Bunun yanı sıra ortaokullarda kullanılan öğretmen kılavuz kitaplarının dinleme metinleri ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler doküman olarak incelenmiştir. Araştırmalar sonucunda elde edilen verilerin incelenmesinde nitel veri analiz biçimlerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinleme eğitimi, müstakil dinleme metinleri, nitel araştırma.

Evaluation Of Teacher's Practices For Self Contained Listening Text Processed Turkish Courses in Secondary School

ABSTRACT

In this study, secondary school teachers' listening texts implementations are assessed according to the Turkish lesson teacher guide books. For this purpose, 25 Turkish teachers working in central and central districts of Kayseri city are conducted to interview and 3 teachers were selected from this group. The selected 3 teachers and 7 different classes had been monitored in their lessons for 21 hours and according to that, observation forms were filled. Textbooks used in secondary schools as well as teacher guide and student workbooks were also evaluated. Studies based on data obtained from the analysis of qualitative data coded and interpreted.

Keywords: Listening training, self-contained listening texts, qualitative research.

* Bu araştırma Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Müstakil Dinleme Metinlerine Yönelik Öğretmen Uygulamalarının Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinde yer alan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹Türkçe Öğretmeni, ERÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD Doktora Öğrencisi, e-mail: cydcayli@gmail.com

²Doç. Dr., ERÜ Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: gocerali@gmail.com

GİRİŞ

Dil, sadece bir iletişim aracı olmanın ötesinde eğitim için de öncü olarak varlık göstermekte ve hayatımızın temelinde yer almaktadır. Dilin varlığı ve önemi göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Dil becerileri olarak adlandırılan konuşma, okuma, yazma ve dinleme becerileri de iletişimin boyutlandırılması açısından önem teşkil etmektedir. Temel dil becerilerinden biri olan dinleme üzerine birçok tanım yapılmaktadır. Dinleme üzerine yapılan tanımlardan bazıları şunlardır: Seslerin ve varsa konuşma görüntülerinin farkında olmayla ve onlara dikkati vermayla başlayan, belli işitsel işaretlerin tanınması ve hatırlanmasıyla süren ve anlamlandırılmasıyla son bulan psikolojik bir süreçtir (Ergin ve Birol, 2000: 115). Temel dil becerilerinden biri olan dinleme, konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak algılayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir (Demirel, 2004: 70). Dinleme anlamsal bir tutum sonucu olarak bireyin işitsel uyarınları algılamasıdır (Özbay, 2005: 91). İşittiğimizi anlamak ve saklamak ya da işittiğimizi anlamak amacıyla dikkat harcamak (Sever, 2000: 9). İşitmekten ayrı ruhsal bir olaydır, işittiğini anlamak amacıyla dikkat harcamak ve bir sonuç çıkarmak için konuşmayı izleme biçimidir (Göğüş, 1978: 228). Bireyin sesleri, sözleri, konuşmaları işitme ve görme organlarıyla algılaması; zihinsel işlemlere tabi tutarak anlaması etkinliğidir (Güleryüz, 2003: 29). Dinleyicinin önce söylenenlerle sonra söylenenler arasında bağlantı kurma ve iletişim içindeki işlevini anlama yeteneğidir (Temur, 2001: 61). Duyduklarımızın kısa süreli belleğimizden geçerek anlamlandırılması ve birçok işlemin bir arada etkileşimsel olarak gerçekleştiği bir edim, anlama ve yorumlama sürecidir (Keçik ve Uzun, 2004: 111). Bildirileri etkin bir yolda alma ve yorumlama süreci, görsel ve işitsel simgelere tepkidir (Taşer, 2000: 207). Mesaja yoğunlaşmak için işitilenlerden pek çoğunu zihinsel bir süzgeçten geçirme, işitmeden çok daha öte bir işittir (Jalongo, 1995: 13).

Dinleme bilinçli bir süreci gerektirmektedir. Bu süreç kişinin bireysel istekliliğinin ön planda olduğu, kişinin dinlemeye hazır olmasıyla ilintilidir. Bu açıdan bakıldığında işitme ile dinleme arasındaki belirgin farkın bilinçlilik olduğunun söylenmesi uygun olacaktır. Dinleme eylemi bireyin hazır bulunmuşluğuyla ilgili olduğundan, söylenen her söz dinleniliyor anlayışında olmamak gerekir. Karşımızdaki insanlar işitmeyi gerçekleştirirse bile bunun dinleme olduğundan söz edilemeyebilir. Demirel (2004: 70), işitmek ile dinlemek birbirinden çok farklıdır. İşitme, isteğimiz dışı gerçekleşirken; dinleme, belli bir amaç doğrultusunda yapılmaktadır, demektir. Dilaçar ise (1968: 29) dinlemenin gerçekleşmesini, konuşanın zihninden dinleyeninin zihnine doğru şu şekilde anlatmaktadır: “Konuşan, zihninde uyanan bir fikri aktarmak istediği zaman o fikrin belli bir dile göre ‘sesleme hayali’ de uyanır. Bu ses hayali, ses aygıtına aktarılarak ‘söyleme ve telaffuz’ olayı meydana gelir. Bu ses işareti, duyanın kulağına vararak orada ‘işitme hayali’ uyandırır. Zihninle işitilen bu hayal, kullanılan dil koduna göre, zihinde aynı fikri uyandırır ve böylece fikir, bir beyinden bir başkasına aktarılmış olur.”

Dinleme becerisi, insanın ilk olarak gerçekleştirdiği temel dil becerisidir. Doğduğu anda bilinçsiz bir şekilde başlattığı işitme zamanla bilinçli bir süreçle dinleme hâline gelmektedir. Çocuk hayatının ilk birkaç yılı sadece dinleyerek ve dilin temel yapısını içselleştirerek büyümektedir. Sever de (2000: 10) bireyin okul öncesine ait bütün bilgi, duygu ve düşünce evrenini dinleme yoluyla oluşturduğunu belirtmiştir. İnsan doğduğu andan itibaren hatta doğmadan -herhangi bir sağlık problemi yoksa- bilinçsiz bile olsa temel dil becerilerinden biri olan dinleme becerisini kullanmaktadır. “Dil öğrenme süreci dinleme yoluyla anne karnında başlamaktadır. Bebek, doğum öncesinden itibaren konuşmaları ve sesleri dinlemektedir” (Güneş, 2007: 73). Dünyaya yeni gelen bir birey önce dinleme, ardından konuşma daha sonra okuma ve yazma becerilerini kazanmaktadır. Diğer becerilerin temeli olan dinleme ile ilgili olarak Sever (2000: 9), “Henüz okumasını bilmeyen bir çocuk çevresinde olup bitenleri dinlemekle yetinmektedir. Birey, okul öncesine ait bütün bilgi, duygu ve düşünce evrenini dinleme yolu ile oluşturur.” demektedir. Dinlemenin bireyin doğuştan itibaren kullandığı ilk dil becerisi olmasına, öğrenme sürecinde bilgilerin çoğunu dinleme ile elde etmesine rağmen alanyazında bu mühim konuyla ilgili araştırmalar yeterli değildir. Bu beceri kaderine terk edilerek insanların kendi kendilerine geliştirmesi beklenen bir beceri olmuştur. “Son zamanlara kadar dinlediğini anlama hem teorik hem de pratik anlamda çok az dikkat çekmiştir. Diğer üç dil yeteneği (okuma, yazma ve konuşma) doğrudan dikkat çekerken, öğretmenler, öğrencilerin dinleme becerilerini yardım almaksızın kendilerinin geliştirmesini beklemekteydiler” (Osada, 2004: 54). Oysa öğrenme sürecinin en önemli adımını oluşturan dinleme eğitimi, kontrolsüz olarak öğrenciye bırakılmamalıdır. Yalçın (2002: 45), Dinleme, anlamamanın en önemli unsurlarından biri olarak hayatımız boyunca kullandığımız bir beceridir. Bu yeteneğin geliştirilmesi çok önemlidir. Bunun ölçülmesi ve sınıfta öğrencinin gelişmesinin kontrolü çok zordur. Bu bakımdan Öğrencinin artık öğretmeni anlamaya başladığı bir seviyeden itibaren sistemli bir dinleme eğitimi vermek gerekmektedir, demektedir. Ergin ve Birol (2000: 120–121) da dinleme edimine gereken önemin verilmediğini belirterek, “Örgün eğitimde dikkatler daha çok okuma ve yazmaya verilirken konuşmaya daha az verilmekte dinlemeye ise hiç yer verilmemektedir.” der. Ayrıca Sevim ve İşcan (2012: 1871) “Temel dil beceriyle ilgili olan yüksek lisans tezlerine bakıldığında çalışmaların okuma ve yazma alanlarında yoğunlaştığı, konuşma ve dinleme alanlarının ise ihmal edildiği görülmektedir” diyerek dinleme becerisi üzerine yapılan araştırmaların durumuna dikkat çekmiştir.

Dinleme edinilebilen ve geliştirilebilen bir beceridir. Bu nedenle dinleme becerisi de diğer beceriler gibi geliştirilebilir. “Son zamanlara kadar, dinlediğini anlama teori ve pratikte daha az ilgi görmüştür. Diğer üç beceri (okuma, yazma ve konuşma) direk öğretimsel dikkati alırken, öğretmenler sık sık öğrencilerin dinleme becerilerini yardım almadan kendi kendilerine ve yavaş yavaş geliştirmelerini bekler” (Mendelsohn 1984; Oxford 1993, akt. Osada, 2004: 54). Dinleme becerisi de diğer beceriler gibi geliştirilebilir bir beceridir. “Dinleme de diğer beceriler gibi öğrenilir ve öğretilir” (Melanlıoğlu, 2012: 68). Bu nedenle

Millî Eğitim Bakanlığı, hazırlattığı ders materyallerinde bu durumu göz önünde tutmaktadır. Bu alanda yapılan önemli atılımlardan biri de kitaplarda dinleme metinlerinin yer almasıdır. Bu kapsamda ortaokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki her temada müstakil bir dinleme metni verilmiş, öğrenci çalışma kitaplarına da dinleme metinlerine yönelik etkinlikler eklenmiştir. Öğretmenlerin de kılavuz kitaplardaki yönergelerle dinleme metnini işlemesi istenmiştir. Öğretmenlerin işleyişine bırakılan bu metinlerin uygulanışı dinleme becerisinin kazanılmasıyla yakından ilgilidir. Bu nedenle öğretmen uygulamalarına yönelik olan araştırmamızın alanyazında kendine bir yer edinebileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin dinleme becerisini geliştirebilmek için ortaokul öğretmen kılavuz kitaplarına dinleme metinleri eklenmiştir. Öğrenci çalışma kitaplarına da aynı dinleme metni ile ilgili etkinlikler eklenmiştir. Öğrencilerin Türkçe ders kitaplarında bu metinler verilmemiştir. Böylece öğrencinin metinleri tamamen dinlemeyerek anlaması ve öğrenci çalışma kitabında yer alan sorulara cevap vermesi beklenmiştir.

Bu araştırmanın amacı ortaokul Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında bulunan müstakil dinleme metinlerinin işlenişinde önemli rol oynayan öğretmenlerin uygulamalarını tespit etmek ve yararlı bulunan uygulamaların yaygınlık kazanması için önerilerde bulunmaktır. Bu amaç çerçevesinde dinleme becerisini kazanması beklenen öğrencilerin müstakil dinleme metinlerine olan ilgileri ve bu becerinin kazandırılmasında rol oynayan öğretmen kılavuz kitapları da incelenerek uygulamalar hakkında bilgi verilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın modeli, konunun bütüncül olarak analiz edilmesine imkân veren nitel bir durum çalışmasıdır. “Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımlar araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 77). Nitel araştırmalarda en çok eleştirilen araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğidir. Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırabilmek için veri çeşitlenmesine gidilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2008: 288) “Veri çeşitlenmesi, araştırma verilerinin toplanmasında birden fazla veri toplama yönteminin kullanılması ve birbirlerini destekleyici ve teyit edici biçimde sunulması olarak tanımlanabilir” şeklinde ifade etmiştir.

Bu araştırmada durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formlarıyla toplanmış, doküman analizi yöntemiyle öğretmen kılavuz kitapları incelenerek veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler "içerik analizi" tekniği uygulanarak değerlendirilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2008: 227) içerik analizinde temel amacın, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olduğunu belirtmektedir.

Araştırmanın evrenini Kayseri merkez ve merkez ilçelerde bulunan ortaokullarının Türkçe dersi öğretmenleri ve öğrencileri ile Kayseri merkez ve merkez ilçelerde okutulan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır.

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için, ön deneme grubu olarak 3 öğretmene görüşme soruları uygulanmış, öğretmenlerden alınan dönütlerle sorular yeniden yapılandırılmış, anlaşılmayan ya da yanlış anlaşıldığı düşünülen ifadeler değiştirilmiştir. Amaçlı olarak seçilen öğretmenler ve bu öğretmenlerin derslerine girdikleri ortaokul öğrencileri araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Seçilen 25 öğretmene görüşme formu uygulanmış, bu öğretmenlerden gönüllülük esasıyla toplam 3 öğretmen, 7 farklı sınıf ve bu sınıflardaki ortalama 165 öğrenci gözlenmiştir. Gözlemler esnasında veri kaybı olmaması için gözlemlenen ortamın yardımcı bir araştırmacı tarafından video ile kaydı sağlanmış ve kaydedilen veriler tekrar tekrar izlenmiştir. Ayrıca Kayseri merkez ve merkez ilçelerde okutulan 6. sınıf “Evren”, 7. sınıf “Koza” ve 8. sınıf “Tav” yayınları Türkçe ders kitapları incelenmiştir.

Araştırma kapsamında cevap aranan sorular şunlardır:

- Ortaokul Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan müstakil dinleme metinlerinin işlenişine ilgili olarak öğretmen uygulamaları nasıldır?
- Müstakil dinleme metinlerini uygulayan öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
- Müstakil dinleme metinleri dinleme berisini kazandırmada etkili midir?
- Müstakil dinleme metinlerinde öğrenciler tarafından kazanılması beklenen kazanımlar gerçekleşebilmekte midir?
- Müstakil dinleme metinlerinin değerlendirilmesi nasıl yapılmaktadır?
- Öğrencilerin dinleme metinlerine yönelik ilgileri nasıldır?

Araştırma;

- Görüşme formu uygulanan 25 öğretmen ve çalışma grubu içerisinde seçilerek gözlem yapılan 3 öğretmenle,
- Doküman inceleme boyutları, öğrenci gözlem boyutları ve öğretmen gözlem boyutlarındaki maddelerle,
- Öğretmen görüşme formundaki sorularla ve ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf seviyeleriyle sınırlıdır.

Araştırmada;

- Öğretmen görüşme formundaki sorulara öğretmenlerin içtenlikle cevap verdiği, gözlemler esnasında öğretmen ve öğrencilerin doğal davrandığı,
- Gözlem anında veri kaybı yaşanmadığı,
- Öğretmenlerin çalışma evrenini kapsadığı ve doküman inceleme formundaki soruların araştırılacak konunun tüm yönlerini ele aldığı varsayılmıştır.

BULGULAR

Araştırmamızda elde edilen verilerden hareketle bazı bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular kısmı sırasıyla şu başlıklardan oluşmaktadır:

- Öğretmen Görüşme Formuna İlişkin Bulgular
 - Dinleme Becerisine Yönelik Düşünceler
 - Müstakil Dinleme Metinlerine Yönelik Düşünceler
 - Müstakil Dinleme Metinlerinin İşlenişine Yönelik Düşünceler
 - Dinleme Becerisini Değerlendirmeye Yönelik Düşünceler
- Gözlem Formuna İlişkin Bulgular
- Dokümanlara İlişkin Bulgular

Öğretmen Görüşme Formuna İlişkin Bulgular

Dinleme Becerisine Yönelik Düşünceler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %88'i dinleme becerisinin geliştirilebilir bir beceri olduğunu belirtmiştir.

Müstakil Dinleme Metinlerine Yönelik Düşünceler

Araştırmaya katılan öğretmenlerden alınan cevaplardan ortaya çıkan ortak yargı müstakil dinleme metinlerinin öğrenci seviyesine uygunluk, metinlerin türü, metinlerin dilsel özellikleri açısından eksik görüldüğüdür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %26'sı dinleme metninin türünün öğrencilerin dinlemeye karşı ilgisini etkilediğini belirtirken geri kalanı tür ile ilgili bir fikir belirtmemiştir. Metinlerin öğrenci seviyesine uygunluğu ile ilgili olarak öğretmenlerin %20 'si 6. sınıflardaki metinlerin, %36'sı 7. sınıflardaki metinlerin, %26'sı ise 8. sınıflardaki metinlerin seviyeye uygun olmadığını belirtirken, %18'i 6. sınıf seviyesindeki metinleri, %8'i 8. sınıf seviyesindeki metinleri beğendiğini belirtmiş, geri kalan öğretmenler herhangi bir fikir belirtmemiştir.

Müstakil dinleme metinlerindeki kazanımların öğrenciler tarafından edinilmesi ile ilgili olarak öğretmenlerin %64'ü metinlerdeki kazanımların yetersiz olduğunu söylerken, %20'si fiziki şartların, araç gereçlerin, sınıf mevcutları vb. gibi şartların uygun olması halinde kazanımların öğrenci tarafından edinilebileceğini belirtmekte, geri kalanı ise öğrencilerden aldıkları dönütlerden yola çıkarak kazanımların faydalı olduğunu düşünmektedir.

Müstakil dinleme metinlerinin sınıf seviyesine uygunluğu ile ilgili olarak öğretmenlerin %44'ü metinlerin sınıf seviyesine uygun olmadığını belirtirken, geri kalanı uygun olarak nitelendirmiştir.

Müstakil Dinleme Metinlerinin İşlenişine Yönelik Düşünceler

Dinleme öncesinde yapılan hazırlıkları öğrenmek amacıyla sorulan soruda öğretmenlerin %18'i; öğrencilerine metni tahmin soruları yöneltirken, %28'i konuyla ilgili resimler gösterdiğini, masal, hikâye, anı, fıkra anlattığını ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %12'si ise dinleme öncesi herhangi bir hazırlık yapmadığını belirtmiştir.

Metnin öğretmen tarafından mı yoksa teknolojik aletlerle mi öğrencilere sunulduğu araştırıldığında ise öğretmenlerin %40'ı dinleme metinlerini kendi okumakta, %26'sı bazen kendi okumakta bazen de teknolojik imkânları kullanmakta, %12 ise bazen kendi okumakta bazen de öğrencilere okutturmaktadır. Teknolojik imkânları kullanarak öğrencilere dinleme metinlerini sunan öğretmenler ise %20'de kalmaktadır. Müstakil dinleme metinleri CD'den, yayınevi sitesindeki kayıtlardan, öğrenci ya da öğretmen tarafından okunarak öğrencilere sunulmaktadır. Burada gözlemlerden de edinilen bilgilerden de hareketle, dinleme metinlerinin öğrencilere dinletiliş şekli, öğrenci hazır bulunuşluluğu, istekliliği, sınıf mevcudu gibi birçok değişkene göre farklılık göstermektedir.

Öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metinlerinin her bir için önerilen bir dinleme biçimi önerilmektedir (eleştirel dinleme, not alarak dinleme, katılımlı dinleme vs.). Bu dinleme biçimlerinin uygulanma durumu ile ilgili olarak, öğretmenlerin %72'si dinleme biçimlerini kullandığını ifade etmiştir. Ayrıca dinleme metinlerinin işleniş esnasında yardımcı materyal (resim, slayt, video, kitap, dergi vb.) kullanımı konusunda elde edilen bilgilere göre, öğretmenlerin %76'sı yardımcı materyal kullanmaktadır.

Öğretmen görüşlerine başvurularak, kılavuz kitaptaki yönergelerin öğretmenler tarafından uygulanıp uygulanmadığı öğrenilmeye çalışıldığı ise; öğretmenlerin tümünün kılavuz kitaba olabildiğince uymaya çalıştığını ifade ettiği görülmüştür. Öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitaba tamamen uymama konusundaki sebepleri ile ilgili herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır.

Öğretmenlerin müstakil dinleme metinlerindeki yönergeler konusundaki görüşleri alındığında; katılımcıların %8'i yönergeleri yetersiz bulurken, %72'si yeterli gördüğünü ifade etmiştir. Ayrıca %8'i verilen yönergelerin gereğinden fazla olduğunu ifade ederek, uygulama için sürenin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Müstakil dinleme metinleri ile okuma metinlerinin işleniş arasında öğrenci katımlı açısından bir farklılık olup olmadığı ile ilgili sorulan soruya, öğretmenlerin %64'ü öğrenci katılımının diğer metinlerden daha az olduğunu belirtirken, %24'ü ise daha fazla olarak nitelendirmiştir.

Müstakil Dinleme Metinlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Düşünceler

Müstakil dinleme metinlerini anlamaya yönelik olarak öğretmen kılavuz kitaplarında verilen sorulara alınan cevaplardan hareketle, öğrencilerin konuyu kavrama düzeyinin yeterliliği araştırıldığında, öğretmenlerin %56'sının öğrenci katılımını yetersiz gördüğü anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %48'i ise öğrenci katılımını yeterli görmektedir. Geri kalan öğretmenler de öğrencilerin derse katılımını metnin dili ve metnin türüne bağlamaktadır.

Öğrenci çalışma kitabında yer alan dinleme metinleriyle ilgili etkinliklerin işlevi [konuyla uyumu, öğrenci seviyesine uygunluk, öğrenci edinimlerini yoklama (ölçme ve değerlendirme) vs.] konusunda öğretmenlerin görüşleri sorulduğunda, katılımcıların %20'si etkinlikleri yeterli ve uygun bulduğunu ifade ederken, %52'si verilen etkinlikleri yetersiz ve uygun bulmadığını belirtmiştir.

Müstakil dinleme metinlerinin işlenişi sonucunda öğrenci kazanımlarını belirlemek amacıyla kullanılan ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerinin neler olduğu öğretmenlere sorulduğunda, %56'sının soru-cevap, anlatırma, konuyla ilgili kompozisyon yazdırma, ana ve yardımcı fikri buldurma çalışmaları yaptığını ifade ettiği görülmüştür. %20'si öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikleri yaptırırken, %12'si ise çalışma kâğıtları hazırladığını ifade etmiştir. Ayrıca bir öğretmen de herhangi bir araç ve yöntem kullanmadığını belirtmiştir.

Gözlem Formuna İlişkin Bulgular

Gözlemlerde bulunulan öğretmenler A, B, C ile kodlanarak belirtilmiştir.

- A kodlu öğretmen; 7 ve 8. sınıflarda,
- B kodlu öğretmen; 6 ve 7. sınıflarda,
- C kodlu öğretmen; 6,7 ve 8. sınıflarda gözlenmiştir.

A Kodlu Öğretmen İle İlgili Gözlem Bulguları

Öğretmenin 7. Sınıf seviyesinde yapılan gözleminde; sınıftaki fiziksel ortamın olumlu, okulun ve sınıfın imkânlarının yeterli olduğu, öğrencilere ifade özgürlüğü sağladığı, yapılandırmacı bir eğitim anlayışı benimsediği fark edilmiştir. Öğretmen öğrencileri metne hazırlamış, metinle ilgili olarak sorduğu sorularla sınıfın ilgisini çekmiş, yazarla ilgili kılavuz kitapta verilen bilgileri öğrencilerle paylaşmış, uygulanacak dinleme biçimi ile ilgili öğrencilere bilgiler vermiş, metnin başlığından ve derse hazırlık bölümünde konuşulanlardan hareketle öğrencilere metni tahmin ettirmiştir. Öğretmen öğrencilere “Metni benim okumamı mı istersiniz, yoksa CD’den dinlemek mi?” şeklinde bir soru sormuştur. Bilgisayar ve internet bağlantısı aracılığıyla yayınevini internet sayfasına bağlanarak metni dinletmiştir. Öğretmenin dinleme metnine bir saatlik Türkçe dersinde başlaması nedeniyle, öğrenciler metinle ilgili herhangi bir etkinlik yapmadan ders saati bitmiş, bu nedenle başka bir güne kalan etkinlikler öğrenciler tarafından algılanamamış, öğretmen metni sınıfa tekrar dinletmek zorunda kalmıştır.

A Öğretmenin 8. sınıf seviyesinde gözlendiği bir başka sınıfta fiziksel imkânların aynı olduğu gözlenmiştir. Sınıfta derse istek ve katılım çok düşük seviyelerdedir. Öğretmenin dersi işleyişindeki canlılık ve öğretme şevkinin de bir önceki sınıftakine göre aynı olmadığı görülmüştür. Öğretmen öğrenci seviyesi, ilgi ve isteklerini göz önünde bulundurarak günlük hayattan örnekler vermiş, sohbet ve tartışma ortamı oluşturmuştur. Bu şekilde derse katılımı artırmıştır. Öğrenciler çalışma kitabındaki etkinliklere ve öğretmen kılavuz kitabındaki soruların çoğuna cevap verememiştir. Ancak öğretmen bunları

seviyeye uygun hâle getirerek tekrar yöneltmiş, yönlendirmelerde bulunmuş, düzeltmeler ve desteklerle olabildiğince katılımı artırmaya çalışmıştır.

Öğretmen işlenen dinleme metninin sınıf seviyesine uygun olmadığını belirterek sınıfa metnin türünün ne olmasını istedikleri ile ilgili tercihlerini sormuştur. Öğrencilerin tümü anlaşılması daha kolay, dinlemesi daha eğlenceli olan masal ya da hikâye olmasını istediklerini söylemiştir. Öğretmen ayrıca metnin uzun olduğuna, türü ve uzunluğu nedeniyle dinlemenin daha zor olduğuna dikkat çekmiştir. Öğretmen sınıfın tümünde bulunan derse karşı isteksizliğin de etkisi ile öğretmen kılavuz kitabındaki yönergelerin birçoğunu uygulamamış, uyguladığı yönergelerde de öğrenciler katılım gösterememiştir. Kılavuz kitapta yer alan metni anlama sorularından sadece bir tanesini sorabilmiş, hazırlık bölümünün neredeyse tümünü atlamıştır. Ancak bütün bu dikkat dağınıklığına rağmen öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin tümünü işlemiştir, birçoğunda öğrenci katılımı olmamıştır. Diğer sınıfta sorduğu gibi bu sınıfta da metni CD'den mi yoksa öğretmenden mi dinlemek istiyorsunuz demiştir. Sınıfın çoğunluğu öğretmeni tercih etmiştir. Bu tercih neticesinde öğretmen metni okumuştur. Öğretmenin, dikkati dağılan sınıfın dikkatini vurgu ve tonlamalarla toplamaya çalıştığı gözlenmiştir.

B Kodlu Öğretmen İle İlgili Gözlem Bulguları

6. sınıf seviyesindeki gözlemlerde öğretmen, derse hazırlık olarak; öğrencilerin başlıktan hareketle metne yönelik tahminlerde bulunmalarını istemiştir. Müstakil dinleme metni öğretmen tarafından sınıfa okunmuştur. Öğretmen öğrencilerin dinleme metnini kaç kez dinlemek istediklerini sormuş, öğrenciler de metni en az iki kere dinlemek istediklerini belirtmiştir. Küçük ve kalabalık bir sınıf ortamında dinleme metni öğretmen tarafından okunarak işlenmiştir. Öğretmen metnin sınıf seviyesinin üzerinde olduğunu söylemiş ve bu seviye problemini aşmak için her paragrafı açıklamıştır. Bu şekilde öğrencilerin kafasında herhangi bir soru işareti kalmamıştır. Ancak açıklamalardaki derinlik öğrencinin kendi kendine düşünmesine imkân vermeyecek kadar çöktür. Bu nedenle öğrenci öğretmen tarafından kendine hazır olarak verilen cümlelerle etkinlikleri ve soruları cevaplamıştır. Ders esnasında öğrencilere demokratik bir sınıf ortamı sağlanmıştır.

Aynı öğretmenin 7. Sınıf seviyesindeki sınıfında fiziksel imkânların yetersizliği dikkat çekmiştir. Sınıfın normal bir sınıftan çok küçük olması nedeniyle öğrenciler birbirine ve öğretmene fiziksel olarak çok yakındır. Sınıfı içerisinde derse katılım ve istek %50'nin üzerindedir. Öğretmen derse hazırlık olarak öğretmen kılavuz kitabında verilen metne hazırlık sorularını öğrencilere yazdırmıştır. Ders işlenişinde hiçbir yardımcı materyal kullanılmamıştır. Öğretmen metni sınıfa kendi okumuştur. Metni okurken metni gereğinden fazla bölümlere ayırmıştır. Bu başlangıçta öğrenciler tarafından olumlu algılansa da okuma eyleminin sık ve uzun aralıklarla bölünmesi öğrencinin dikkatinin dağıttığı gözlenmiştir. Öğretmenin verdiği bilgiler metnin önüne geçerek öğrenci tarafından metnin arka plana atılmasına neden olmuştur. Öyle ki; öğrencilerin,

öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklere verdiği cevapların metinde geçen cümlelerden ziyade, öğretmenin açıklama yaparken kullandığı cümleler şeklinde olduğu görülmüştür. Öğretmen metnin sınıf seviyesinin üzerinde olduğunu söylemiş, sınıf seviyesine indirebilmek için metinde geçen cümleleri açıklamış, anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamlarını söylemiştir.

C Kodlu Öğretmen İle İlgili Gözlem Bulguları

Öğretmenin 6. sınıf seviyesindeki dersinde sınıf içerisinde herhangi bir gürültü olmaması, sınıf mevcudunun az oluşu, okulun fiziki şartlarının uygunluğu dikkat çekmiştir. Sınıflar temiz, büyük ve düzenlidir. Bu da eğitim ortamını olumlu etkilemektedir. Öğretmen sınıfa hâkimdir. Ders saatlerinde edinilen gözlemlerden hareketle öğretmen ile öğrenciler arasında bir bağ kurulduğu, öğretmenin öğrencilerini iyi tanıdığı ve bu tanınmışlığı derste olumlu şekilde kullandığı gözlenmiştir. Metni takip anında, derste söz hakkı almaya çalıştıklarında, yanlış verilen cevaplarda bu durum fark edilmiştir. Derste dikkat çeken bir diğer durum ise metnin daha önceki metinlerle ilişkilendirilmesidir. Öğretmen temadaki diğer metinlerden söz etmiş, böylece öğretmenin öğrencilerin diğer metinleri kavrama düzeyini bir kere daha değerlendirmesi mümkün olmuştur. Bu değerlendirmelerle sınıfın ders işleyişine yön vererek sağlıklı bir eğitim ortamının oluşması sağlanmıştır.

Öğretmen metni kendi okumuş, ses tonunu ve mimiklerini öğrencinin metni anlamasına yardımcı olacak düzeyde kullanmıştır. Özellikle vurgu ve tonlamalarla öğrencilerin ilgisini çekerek metne yönelik dikkatlerini toplamıştır. Öğretmen öğrencileri değerlendirme amacıyla öğretmen kılavuz kitabında bulunan metni anlama soruları ve öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin dışında bir ölçme aracı kullanmamış, kılavuz kitaptaki yönergelere bağlı kalarak dersi tamamlamıştır.

C öğretmeninin 7. sınıf seviyesinde yapılan gözlemlerde, öğretmenin demokratik bir eğitim anlayışını benimsediği, öğrencilerine karşı yaklaşımının yapıcı olduğu görülmüştür. Öğretmen dersi yeterince etkili işlemiş, öğrencilerini sürece dâhil edebilmiştir. Ders esnasında herhangi bir sınıf kontrol problemi yaşanmamış, öğrenciler ile öğretmen arasında sürekli bir iletişimle konunun iyi algılanmaya çalışıldığı gözlenmiştir.

Öğretmenin derse hazırlık bölümünde öğrencileri metne yönelik hazırladığı, öğretmen kılavuz kitabındaki yönergeleri uyguladığı, öğrencilerin metni kolay algılayabilmesi için günlük hayatla ilişkilendirmelerde bulunduğu gözlenmiştir. Öğretmen metin okurken ses tonu ve mimiklerine dikkat etmesine rağmen, öğrencilerin dinleme esnasında sıkıldıkları gözlenmiştir. Öğretmen durumu fark ettiği için ek açıklama ve yönlendirmelerde bulunarak sınıfın konuyu kavramasına yardımcı olmuştur. Dinleme sonrası öğretmen kılavuz kitabındaki sorular ve öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin dışında bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Genel olarak öğretmen kılavuz kitabındaki yönergelere bağlı olarak ders tamamlanmıştır.

C öğretmeni 8. sınıf seviyesindeki dersinde ses tonu ve mimiklerine dikkat ederek metni kendisi okumuştur. Öğretmen okuma sonrasında metnin sınıf seviyesinin altında olduğunu ifade etmiştir. Ders işlenişi sırasında öğretmenin sorduğu sorular öğrencilerin tümü tarafından cevaplanmak istenmiştir. Öğretmenin kılavuz kitaptaki yönergeleri aynı sıra içerisinde uyguladığı ve etkinlikleri işlediği görülmüştür.

Dokümanlara İlişkin Bulgular

Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir (Halis, 2002: 51). Araştırmamızın bir diğer bölümünü oluşturan doküman incelemelerinde kaynağımız Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarının dinleme becerisine yönelik kısımları ve bu kitapların içinde yer alan öğrenci çalışma kitaplarının bölümleridir.

Yapılan incelemelerde aşağıdaki maddeler üzerinde durulmuştur:

- Öğretmen kılavuz kitaplarının fiziksel özellikleri,
- Öğretmen kılavuz kitabındaki dinleme metinlerinin genel özellikleri,
- Çalışma kitaplarında verilen etkinlikler,
- Öğretmenlerin kitaplarla ilgili görüşleri.

Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Fiziksel Özellikleri

Ortaokul Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarının boyutları, dış kapakları ve temalar birbirinden farklıdır. 6. sınıf öğretmen kılavuz kitabı 19 x 27,5 ölçülerinde, mavinin hâkim olduğu sade bir resimle parlak karton bir kapağa sahiptir. 7. sınıf öğretmen kılavuz kitabı 23,5 x 29,5 ölçülerinde sarı ve turuncunun temel alındığı, görsel olarak bir objeden çok renkler ve kitap adının ön planda bulunduğu parlak karton kapaklıdır. 8. sınıf öğretmen kılavuz kitabı 20,5 x 29,5 ölçülerinde kahverenginin dikkat çektiği, kapağın yarısının küçük resimlerle doldurulduğu parlak karton bir kapaktır. Hepsinin ilk sayfasında kitabın adı, yazar veya yazarları, yasal geçerlilik süresi ve yayın evinin adı bulunurken arka sayfasında yayın hakkı bilgileri, editör, dil uzmanı, görsel tasarım uzmanı, program geliştirme uzmanı, rehberlik uzmanı, ölçme değerlendirme uzmanlarının isimleri, yayınevi adresi, ISBN'leri verilmektedir.

Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Dinleme Metinlerinin Genel Özellikleri

Kitapların hepsinde 6 tema bulunmaktadır. 6 ve 7. sınıflarda her temada bir dinleme metni yer almaktadır. Ancak 8. sınıflarda Atatürk temasında fazladan bir dinleme metnine daha yer verilmiştir. 6 ve 7. sınıflardaki Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan dinleme metinlerinde önerilen bir ders işleniş saati verilmektedir. Ancak 8. sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında dinleme metinlerinin işleniş ile ilgili önerilen bir ders saati bulunmamaktadır.

Öğretmen kılavuz kitabındaki dinleme metinleri incelendiğinde; 6. sınıflardaki altı dinleme metninin yarısı şiir türündedir. Diğer metinler masal, biyografi ve söyleşidir. 7. sınıflardaki dinleme metinlerin türlerine bakıldığında altı dinleme

metnin üç tanesinin türü söyleşi, diğer metinler ise makale, hikâye ve anı türündedir. Son olarak 8. sınıflardaki dinleme metinlerinin türlerine bakıldığında da iki metnin şiir, diğer metinler konferans, makale, sohbet, deneme ve masal türündedir.

Çalışma Kitabında Verilen Etkinlikler

Öğretmen kılavuz kitabında da bulunan “Öğrenci Çalışma Kitabı”na ait sayfalar incelendiğinde her dinleme metnin ortalama dokuz etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinlikler dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi becerilerine yönelik etkinliklerdir. Genel olarak etkinliklerin iki ya da üç tanesi dinleme metnin içeriğine yöneliktir, diğer etkinlikler öğrencinin dinlediği metinle ilişkili olmayan genel sorulardan oluşmaktadır.

Öğretmenlerin Kitaplarla İlgili Görüşleri

Öğretmenlerin Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki dinleme metinlerine yönelik görüşlerini almak için görüşme formunda sorular sorulmuştur. Bunun dışında öğretmenlerle görüşme formu dışında sözel olarak kurulan iletişim sonucunda alınan bilgilerden hareketle; birçok öğretmenin metnin türünden ve 6. sınıf hariç diğer sınıf seviyelerindeki metinlerin uzunluğundan şikâyetçi oldukları ayrıca öğrencilerin seviyelerinin, okul imkânlarının ve sınıf mevcutlarının dinleme metinlerinin işlenişinde önemli bir etken olduğunu düşündükleri görülmüştür.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada 2011-2012 eğitim öğretim yılı içerisinde kullanılan Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplardaki dinleme metinlerine yönelik olarak öğretmen uygulamaları üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede öğretmenlerin görüşleri alınmış, öğretmen ve öğrenciler gözlenmiş, öğretmenlere kaynaklık eden Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitapları incelenmiştir.

Dinleme becerisi tıpkı diğer beceriler gibi geliştirilebilir ve geliştirmesi gerekli bir beceridir. (Aytan 2011; Doğan 2007; Doğan 2008; Melanlıoğlu 2012; Temur 2001). Araştırmada görüşüne başvuru alan öğretmenler de dinleme becerisinin geliştirilebileceğini düşünmektedirler. Öğretmen kılavuz kitabındaki müstakil dinleme metinleri bu becerinin geliştirilmesi ve müfredatta yer alması bakımından önemli bir adım olarak görülebilir.

Öğretmen kılavuz kitabında yer alan müstakil dinleme metinlerin niteliği, türü, uzunluğu ve kılavuz kitaptaki yönergeler konusunda öğretmenler memnuniyetsizliklerini dile getirmektedir. Öğretmenler müstakil dinleme metinlerinin verilen kazanımları kazandıracak nitelikte olduğunu düşünmemektedir. Buna gerekçe olarak da fiziki şartları, öğrenci profilini göstermektedirler. “Aşlıoğlu (2009)’na göre dinleme becerisine ilişkin bazı engeller bulunmaktadır. Bunlar; dilyiciden kaynaklanan, dersin hedeflerinin farkında olamama, konu üzerine dikkati toplayamama, konuya ilgi duymama,

dinleme sırasında kişisel sorunlara odaklanma, anlatılan her şeyi not almaya çalışma, ders süresini hayal kurarak geçirme, konunun kavranması için gerekli olan ön bilgilere sahip olmama ve güdülenme eksikliği gibi başlıklar altında toplanabilir” (Akt. Epçayan, 2013: 336).

Araştırmalarda ortaya çıkan bir diğer sonuç ise dinleme metinlerinin okuma metinlerinden bir farkı olmadığıyla ilgilidir. Hem uygulamada hem değerlendirmede öğretmenler bu metinlerle diğer metinler arasında hiçbir fark olmadığı düşüncesindedir. Müstakil dinleme metinlerinin dinleme yoluyla öğrencilere aktarılmasının dışında öğretmen ve öğrenciler tarafından bu metinler farklı görülmemekte, dinleme metinlerine yönelik olarak öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin de diğer metinlerdeki etkinliklerle benzer yapıda olduğu düşünülmektedir.

Öğretmen kılavuz kitaplarında tavsiye edilen birçok dinleme yöntemi bulunmaktadır. Öğretmenler bu dinleme yöntemleri içerisinde birkaç türde dinlemeyi tercih etmekte ve farklı dinleme yöntemlerini kullanmamaktadır. Bunun yanında, öğrencilere dinleme yöntemi belirtilmekte; ancak öğretmenlerin büyük bir kısmı tarafından dinleme yönteminin uygulanış şekli öğrencilere anlatılmamaktadır. Uygulanacak dinleme biçimiyle ilgili eksik bilgilendirme ya da öğrencinin dikkat dağınıklığı dinleme metinlerinin birçok kere dinlenmesine, yine de öğrenci tarafından algılanmamasına neden olabilir.

Araştırmalarda öğretmen uygulamalarıyla ilgili olarak ortaya çıkan bir diğer sonuç ise öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarıyla ilgilidir. Öğretmen kılavuz kitapları büyük bir yardımcıdır. Ancak bu kitaplarının hazırlık bölümleri yeterince uygulanılmamakta; ancak bu bölüm dışındaki bölümler öğretmenlerce düzenli bir şekilde takip edilmektedir. Öğrenci seviyesi, çevre özellikleri, okul imkânları vb. açılardan bazı değişiklikler yapılsa da genel anlamda öğretmen kılavuz kitabına bağlı kalınmaktadır. Öğrenci çalışma kitapları da öğretmen kılavuz kitapları gibi amacına uygun bir şekilde kullanılmaktadır.

Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabında bulunan müstakil dinleme metinleri genellikle ilk olarak öğretmenler tarafından okunmaktadır. Hatta bazı öğretmenler dinleme metinlerini sınıf içerisindeki öğrencilere de okutmaktadırlar. Okuyan öğrenci açısından bakıldığında, öğrencinin elindeki metin bir dinleme metni değil, okuma metni halini almış olacaktır, bu nedenle okumanın öğrenciler tarafından yapılmaması gerekmektedir. Sadece dinleme yoluyla algılanacak bir metnin doğru telaffuz, tonlama ve vurgulama ile öğrenciye sunulması gerekir, bu yüzden de dinleme metinlerinin ses kayıtları sınıfa dinletilmeli ya da öğretmen tarafından vurgu ve tonlamalara dikkat edilerek okunmalıdır.

Araştırmada yer alan sorular ve gözlemler sonucunda; dinleme CD’lerini kullanmayan öğretmenler, birkaç yıldır bu CD’lerin ellerine ulaşmamasını

gerekece göstermektedir; ancak bu metinlerin ses dosyaları yayınevinin sitesinden indirilerek de kullanılabilir. Bir kısım öğretmen de internet bağlantısı olmayan okulların varlığı, CD'yi çalıştıracak elektronik cihazların yokluğu veya eksikliği nedeniyle dinleme metinlerini kendileri okuduklarını belirtmektedir. Öğretmenler dinleme metinlerinin öğrenci tarafından soyut kalmaması için yardımcı materyallerle dersin desteklenmesi gerektiğini belirtmiş ve uygulamalarda buna özen gösterdiklerini vurgulamışlardır. Ancak yapılan gözlemler sonucunda dinleme metinlerini somutlaştırmak adına yapılan çalışmaların eksik olduğu, dersle ilgili görsel bir materyal ya da uygulamada öğrencinin algısını somutlaştıracak bir yöntem ve teknik kullanılmadığı görülmüştür.

Araştırma verilerinden hareketle öğretmenlerin ölçme değerlendirme aracı olarak öğrenci çalışma kitaplarını ve soru-cevap yöntemini kullandıkları, bunun dışındaki ölçme değerlendirme araçlarının kullanımının ise sınırlı olduğu fark edilmiştir. Göçer (2014: 226) “Öğrencilerin dinleme becerisine yönelik gelişim durumları, sürecin doğal akışı içerisinde tüm öğrenme süreci etkinliklerini kapsayacak şekilde planlanıp değerlendirilmelidir” demektedir. Dinleme becerisinin değerlendirilmesi diğer beceriler gibi farklı şekillerde yapılabilir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerin dikkatini çekecek, derse ve dinleme metinlerine ilgisi arttırmayı sağlayacak çeşitli ölçme değerlendirme araçlarına başvurması gerekir.

Sonuç olarak eğitim ve öğretimde yer verilen temel becerilerin amacı düşünülen, düşündüğünü ifade edebilen, sorunlara çözüm üretebilen bireylerin yetişmesidir. Bu becerilerden biri olan dinleme becerisinin de bireyin edindiği ilk beceri olduğu söylenebilir. Diğer beceriler bu temel üzerinde gelişmektedir. Dinleme becerisinin gelişmesi ile diğer becerilerde de gelişim sağlanabilir. Özbay (2009: 81) “Çocuklar öğrenmeye dinleme ile başlarlar. Dinleme konuşma, okuma ve yazma gibi diğer alanlara da temel oluşturur. Çocuklar, hem öğrenmek hem de zihinsel yapılarını geliştirmek amacıyla dinleme becerilerini kullanırlar. Dinleme yoluyla öğrencilerin iletişim kurması, öğrenmesi ve zihinsel yapısını geliştirmesi kolay olmaktadır” demektedir, bu sebeple dinleme becerisinin doğru ve etkili bir şekilde geliştirilebilmesi için okul ortamlarında öğrencilere sunulan müstakil dinleme metinlerinin uygulama biçimi önemli görülmelidir.

ÖNERİLER

Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Öğretmenler müstakil dinleme metinlerinin dinleme becerisini geliştirebilmede faydalı olabileceğini düşünmelidir.
- Müstakil dinleme metinlerinin sınıf seviyesine uygun olmadığı düşünülüyorsa öğrenci seviyesine göre metin açıklanmalı, ek bilgiler ve materyallerle öğrencinin algılaması kolaylaştırılmalıdır.
- Öğretmen, kılavuz kitapta yer alan yönergeleri uygulamaya ya da sınıf seviyesine uygun başka uygulamalarla değiştirmeye çalışmalıdır.

- Müstakil dinleme metinleri işlenirken uygulanacak olan dinleme biçimiyle ilgili olarak sınıf bilgilendirmelidir.
- Dinleme metinlerini soyut hâlden kurtarabilmek için yardımcı materyal kullanımına özen göstermelidir. Müstakil dinleme metinleri CD'den veya yayınevi sitesinden öğrencilere dinlettirilmelidir. Eğer imkânları buna müsait değilse öğretmen okumalıdır.
- Öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin öğrenciler tarafından yapılması sağlamalı ve bu durumu denetlemelidir.
- Öğretmen öğrenci kazanımlarını belirlemek için farklı ölçme değerlendirme araçları kullanmalıdır.
- Öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinlemeyi değerlendirme formlarını kullanmalıdır.

Öğrencilere Yönelik Öneriler

- Öğretmenin uygulayacağı dinleme biçimine uygun davranmalıdırlar. Öğretmenin yönergelerini dikkatle takip etmeli ve söylediklerini uygulamaya çalışmalıdır.
- Müstakil dinleme metinlerine ders saati içerisinde ulaşabileceklerini fark etmeli ve dinleme esnasında ilgilerini dağıtmamalıdırlar. Dinlenen metinle ilgili olarak yaşadığı tüm problemleri zamanında öğretmene bildirmelidir.

Öğretmen Kılavuz Kitaplarına Yönelik Öneriler

- Seçilen dinleme metinleri ve dinleme metinlerinin türü sınıf seviyesine uygun olmalıdır.
- Öğretmen kılavuz kitapta yer alan metinler, öğrencilerin daha önceden karşılaştıkları metinler olmamalıdır.
- Öğretmen kılavuz kitabında yer alan metne hazırlık bölümleri, öğrenci çalışma kitaplarında yer almalıdır.
- Öğretmen kılavuz kitabında yer alan metni anlama soruları, öğrenci çalışma kitabında yer almalıdır.
- Dinleme metinlerinde yer alan dilbilgisi etkinliklerindeki cümleler metinden alınmalı veya metinle ve tema ile ilişkili olmalıdır.

Diğer Öneriler

- Dinleme metinleri için dinleme sınıfları oluşturulmalıdır. Sınıf mevcutları dinleme metinlerinin etkililiği ile ters orantılıdır. Bu nedenle tıpkı teknoloji tasarım dersindeki “Öğrenci sayısı 25'ten fazla olan sınıflar 20'yi geçmeyen gruplara ayrılır. Gruplardaki öğrenci sayısı eşit olur” (MEB, 2006: 26) şeklindeki uygulama esası gibi Türkçe dersinde de dinleme metinlerine yönelik olarak böyle bir esas konulmalıdır.
- Dinleme metinlerinin dinlenmesi için gerekli olan elektronik araçlar sınıf içerisinde bulunmalı. Yayınevi sitesinden CD'ler temin edilmeli ya da sanal ortamdan öğrencilere dinletilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aytan, T. (2011). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2004). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dilaçar, A. (1968). *Dil, diller ve dilcilik*. TDK Yayınları. Ankara.
- Doğan, Y. (2007). *İlköğretim ikinci kademede dil becerisi olarak dinlemeyi geliştirme çalışmaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, Y. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-286
- Epçayan, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, 11*, 331-352.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Göçer, A. (2014). *Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Güleryüz, H. (2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Güneş, F. (2007). Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma. Ankara: Nobel Yayınları
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Jalongo, M. R. (1995). Promoting active listening in the classroom. *Childhood Education*, 72, 1, pp.13-18.
- Keçik, İ ve Uzun, L. (2004). *Türkçe sözlü ve yazılı anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- MEB. (2006). *İlköğretim teknoloji ve tasarım dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Melanlıoğlu, D. (2012) Dinleme becerisinin geliştirilmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 7(29), 65-77.
- Osada, N. (2004). "Listening comprehension research: a brief review of the past thirty years". *Dialogue 2004*, 3, 53-66.
- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Özbay, Murat (2009). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Öncü Basımevi
- Sever, S. (2000). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Sevim, O. ve İşcan, A. (2012). Türkçenin eğitimi ve öğretimi alanında yapılan yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimelere dönük bir içerik analizi. *Turkish Studies*, 7(1), 1863-1873.
- Taşer, S. (2000). *Konuşma eğitimi*. İstanbul: Papirüs Yayınevi.
- Temur, T. (2001). *Dinleme becerisi. konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel yayınları.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 7. Baskı.

SUMMARY

Thanks to native language teaching, it is aimed that individuals gain basic language skills and use it in their social life effectively. The importance of language training in social aspects is an undeniable truth as well as a healthy educational background. Native language education doesn't mean teaching a new language, but acquiring the skills in the spoken language. These skills are reading, writing, speaking and listening. The place of listening in these skills used in communication by people is different due to the fact that it is the first-used skill and it is also the most commonly used skill. Listening is such a skill that it is both used in social life and also in education. Researchers, educators and parents should overemphasize listening skill which will increase the success of students.

The importance of listening skill was recognized by the Ministry of Education and some steps were taken in order to improve this skill. One of the significant spurts made in this area is that listening texts take place in Secondary Schools Turkish Course books. Within this context, an independent listening text is provided in each subject in Turkish course books covered in secondary schools and student workbooks are included activities for listening. Teachers are also demanded to cover these listening texts in accordance with instructions on teachers' books. The implementation of these texts allocated for teachers to teach is closely associated with acquisition of listening skill. For this reason, it is thought that our research for teachers' implementations will make an impression on body of literature.

Questions of Study are

- How are the teachers' implementations about teaching of independent listening texts being available in teachers' books of Secondary School Turkish lesson?
- What are the views of teachers who implement the independent listening texts?
- Are the independent listening skills effective in gaining listening skill?
- Are the acquirements which students are expected to acquire by means of independent listening skills able to come true?
- How are independent listening skills evaluated?
- How interested are students in listening texts?

The model of study is a qualitative case study which enables the analysis of the issue in a holistic way. The reliability and validity of the study has been tried to increase by diversifying data in terms of reliability and validity which are criticized mostly in qualitative research. Data was collected with the methods of semi-structured interviews, observation and document analysis. The obtained data was evaluated by applying 'content analysis method'. To ensure the reliability of the study, three teachers as pretesting group were asked interview

questions; the questions were restructured with feedback received by teachers; incomprehensible or mistakable statements were changed.

Target population of the study consists of Turkish lesson teachers of Secondary Schools in Kayseri and its central districts, their students and Turkish course books covered in Kayseri and its central districts. The working group of study consists of the teachers selected deliberately and the secondary school students whom these students teach.

The selected 25 teachers were applied interview form; three volunteer teachers in total among these teachers, seven different classes and an average of 165 students from these classes were observed. To avoid from data loss during observations, an assistant researcher videotaped the observed environment and the recorded data were examined over and over again. Moreover, Sixth Grade 'Evren' publishing, Seventh Grade 'Koza' publishing and Eighth Grade 'Tav' publishing course books were examined.

In our study, the part of findings and comments consists of the following titles:

- Findings relating to Teacher Interview Form
 - Thoughts about Listening Skill
 - Thoughts about Independent Listening Texts
 - Thoughts about Teaching Independent Listening Texts
 - Thoughts about Evaluation of Listening Skill
- Findings relating to Observation Form
- Findings relating to Documents

Listening skill can be improved like any other skill and is required to be improved. The consulted teachers agree on this issue and they think it can be improved. The independent listening texts in teachers' book can be seen as an important step in order to improve this skill and include in the curriculum.

Teachers utter their dissatisfaction about the quality, type and length of the independent listening texts in teachers' book and instructions on teachers' book. Teachers don't think that the independent listening texts are such as to gain provided acquirements. They put forward the physical conditions and student profile in order to justify it.

Teachers think that there is no difference between reading texts and listening texts in practical terms. The independent listening texts aren't distinguished by teachers and students except for transferring the texts by listening and it is thought that the activities in students' workbook for listening texts are also similar to the activities in other texts.

Teachers' books are great helpers. The parts of these books apart from their preparation parts are followed by teachers on a regular basis. Teachers adhere to teachers' books in general even though some changes are made in terms of

student level, environmental characteristics, school facilities and so on. Student workbooks are used suitably for their purposes just like teachers' books. In addition, many listening methods are recommended in teachers' book. Teachers prefer just a few methods in these methods; but they don't use different listening methods.

The independent listening texts in Turkish lesson teachers' book are usually read by teachers. Even some of the teachers make students in class read these listening texts. A text which can be perceived only through listening needs to be presented to students with correct pronunciation, intonation and stress. As a result of questions and observations in the study; it is understood that listening CDs and audio recordings of listening texts on publishing sites aren't used in general.

With reference to study data; it turned out that teachers use the questions in students' workbooks and question- answer method as an assessment and evaluation instrument and use of the other assessment and evaluation instruments is limited.